

Št. 16. Ljubljana, 16. vel. srpana 1894. XXXIV. leto.

Vsebina: Ivo Trošt: Cesar Franc Jožef I. — Fr. Črnogoj: Cvetličje v šolskem vrtu — L. Lavtar: Fitzga. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Cesar Franc Jožef I.

(Metodična obravnava 220. b. v III. B.)

I. Uvod.

Kako se imenuje naš presvitli cesar? Kedaj smo praznovali 40letnico njegove poroke? Kako smo praznovali ta veseli dan? Koliko let je že, kar smo praznovali 40letnico njegove vlade? Kedaj bodemo praznovali 50letnico njegove vlade? Koliko let že vlada naš cesar? Katero letnico pišemo letos? Katero letnico so pisali torej tedaj, ko je začel vladati? (Tisoč, osemsto, osem in štirideset). Naš cesar je bil tedaj star osemnajst let. Ali je to velika starost? (Ne.) Mlad je še bil, jako mlad. Njegov prednik cesar Ferdinand Dobrotni, ki je bil Francu Jožefu strije, odpovedal se je vladarski časti. Prevzeti bi jo imel po pragmatični sankciji njegov brat, nadvojvoda Franc Karol. Ta se je pa tudi odpovedal in sicer na korist svojemu najstarejšemu sinu Francu Jožefu, kateri je prevzel žezlo dné 2. grudna 1848. Bili so tedaj hudi časi. Na Laškem so se ljudje spuntali, na Ogrskem tudi, na Dunaji so noč in dan rogovilili. Ti nemiri so Ferdinanda Dobrotnega prisilili, da je, kakor je bil miroljuben, popustil vladarsko čast.

a) ponovitev.

(Podčrtane besede zapiši učitelj drugo pod drugo na tablo. Po njih je jedino mogoče uspešno ponavljati in uglabljati se v tvarino

samo.) N. pr : Od kodaj vlada naš presvetli cesar? Koliko je bil tedaj star? Kdo mu je bil prednik? Ferdinand Dobrotni ni imel otrok? Kdo bi ga imel nasledovati po pragm. sankciji? Ali ga je? Kako pa? Kedaj je Franc Jožef prevzel cesarsko krono? Kakšni časi so bili l. 1848? Kje so bili nemiri?

b) uporaba.

Ali je bilo ljubo mlademu vladarju, da so bili skoro povsod nemiri? (Ne.) Kaj bi bil raje videl? (Da bi bilo vse mirno in zadovoljno.) Ali je že prej vedel, da so taki nemiri? (Da, vedel je.) Morda ga je to strašilo, da bi se bil branil cesarske časti? (Ne.) Kakšen je bil torej mladi naš cesar, ker se ni bal, četudi še mlad, nikakih težav? Bil je pogumen.) Ali je torej prav, če se mladi ljudje plašijo skrbi in dela? (Ni prav.) Kako bi rekli potem takim ljudem? (Bojazljivci, lenuhi.) „Z Bogom moja mladost!“ rekel je cesar prejemši žezlo, a bal se ni.

II. Pripovedovanje do l. 1858.

Četudi mlad, premagal je mladi vladar vse upornike. Slavni Radecki je premagal Lahe pri Novari. Na Ogrskem so avstrijski vojaki napravili mir s sosednjo rusko pomočjo. Kmalu potem so sovražniki našega cesarja z denarjem podkupili nekega človeka, da bi vladarja o prvi priliki napadel in umoril. Nekega dne pelje se cesar kakor navadno na sprehod. Kar ga javno na ulici od zadaj napade hudobnež, hoteč mu zasaditi nož v vrat. K sreči zadela je noževa konica prav v ovratnično zapono, ki je bila železna. Morilec je zbežal, cesar je pa bil rešen silovite smrti. V spomin na to srečno rešitev iz smrtne nevarnosti sezidali so na Dunaju lepo cerkev ter jo odprli l. 1879. v dan srebrne poroke. Poročil se je bil namreč naš cesar l. 1854. z bavarsko princezinja Elizabeto. Ta dan je bil za celo državo slovesen praznik. Z veliko slovesnostjo so ljudje sprejemali svojega deželnega očeta tudi potem, ko je potoval po slovenskih deželah. Leta 1858. pa je bil rojen cesarju sin in cesarstvu naslednik cesarjevič Rudolf. Vsi so se veselili, da bode imel tako moder in skrben vladar tudi takega naslednika. Toda božja previdnost je neumljiva.

a) ponovitev.

Kje so premagali uporne Lahe? Kdo je bil vojskovodja? Kako so ukrotili Ogre? Pripoveduj, kako je bil cesar rešen smrtne nevarnosti! Še ti, še ti! Od kod je naša presvetla cesarica? Kako se imenuje? Kateri dan je bil za našo državo vesel dan? (Ponoviti je tudi tvarino v uvodu in kot celoto dogodke do l. 1859.)

b) uporaba.

Mladi vladar se torej ni strašil ovir in zaprek. Da je dal sezidati na Dunaju cerkev v spomin svoje rešitve iz smrtne nevarnosti; pokazal

je visoki vladar jasno in očitno, da se ima za svojo rešitev zahvaliti Bogu. Kakšen vzgled vidimo tukaj na svojem vladarju? (Da se moramo Bogu zahvaliti za vse dobrote.) Da, on je prvi, od kogar prihaja vse dobro. Vitežki vladar se je pokazal tukaj pravega kristjana, pa bi se sramovali javno pokazati svojo vero mi, njegovi podložniki?

III. Pripovedovanje dogodkov do l. 1866.

α) Drugo leto po rojstvu cesarjeviča Rudolfa je bilo polno neveselih dogodkov. Lahki so se zopet uprli, poklicali na pomoč Francoze in premagali našo vojsko pri Magenti in Solferinu l. 1859. Naši so se sicer hrabro borili, a sovražnika je bilo mnogo več. V miru potem so sklenili, da pusti Avstrija lepo in ravno Lombardijo Lahom.

a) ponovitev.

Zakaj so bili avstrijski narodi veseli, ko se je cesarju rodil sin, cesarjevič naslednik? Ali je bilo tudi drugo leto potem tako veselo? Zakaj ne? Kdo je Lahom pomagal? Da, Francoski cesar Napoleon III. se je zavezal s Sardinci. (Sardinija je laški otok v Sredozemskem morji.) Kako se je godilo našim? Zakaj? Kaj je izgubila Avstrija vsled tega? Kdo bi znal lepo gladko povedati dogodke iz l. 1859.?

b) uporaba.

Pri Magenti in Solferinu je bila sovražna vojska dosti večja od naše. Ali so pa zato obupali? (Ne, hrabro so se borili naši.) Da, hrabro so bili naši, in to nam kaže, da Avstrijanec, da Slovan ne obupa, kadar je treba braniti našo ljubo domovino. Resnična je pesem:

Avstrija iz vojsk viharja
Prišla še brez slave ni;
Vse za dom in za cesarja,
Za cesarja blago kri.

Ponovi še ti! Ti!

β) Tudi poznejša leta niso bila mirna, kakor bi želel presvetli cesar v srečo svojih podložnikov. Najhujše je bilo pa l. 1866. Dve leti poprej je bila Rusija naša zaveznica, ko smo mirili danski deželi Šlezvik in Holstein. Sedaj pa napove vojsko. Lahki, kar jih je bilo še ostalo pod našo vlado izza l. 1859., skusili so tudi o ti priliki kaj dobiti. Zavežejo se s Prusi. Ali to pot se jim ni tako godilo kot l. 1859. Junaški nadvojvoda Albrecht jih je do dobra premagal pri Kustoci l. 1866. Na morju pa pri otoku Visu je slavni Tegethoff premagal laško mornarico. Le proti Prusom, ki so bili bolj oboroženi od naših, nismo imeli sreče. V odločilni bitki pri Kraljevem Gradcu so našo armado razpodili. Vsled tega morala je Avstrija pustiti Lahom še zadnji del laških dežel, namreč Benečijo.

a) ponovitev.

Na koliko krajih se je bilo Avstriji boriti l. 1866.? Kako je bilo na Laškem? Kako na morji? In na Češkem proti Prusom? Zakaj? Kaj je Avstrija zgubila? (Ponovitev pod α , pod β , pod II., I. in celotno.

b) uporaba.

Naša staroslavna država je torej l. 1866. pod vlado cesarja Franca Jožefa I. prebila strašen udarec. Sovražniki so hoteli od treh strani na njo. In vendar je ostala. Naš junaški vladar ni obupal. V slogi je moč. Dokler smo Avstrijci složni mej seboj, ne premaga nas nikdo. Geslo našega cesarja je: „Z združenimi močmi!“ Ta zlati izrek bi si moral zapomniti vsakdo. Z združenimi močmi premagamo sovražnika. Kjer je sloga, tam je tudi mir, in kjer je mir, tam je tudi sreča.

IV. Pripovedovanje dogodkov do konca sestavka.

Česa si je cesar najbolj želel? (Miru) Ali je mogoče o vojski polje obdelovati uspešno? (Ne.) Zakaj? (Ker so delavci na vojski.) Ali je mogoče, da napreduje trgovina? (Ne.) Zakaj? (Ker so trgovci na vojski.) Tudi za to; a zapreke so še drugačne. Blago in izdelki ne morejo do nas iz onih dežel, kjer je sovražnik in tudi od nas ne tja. Vsled tega tudi znanosti in umetnosti ne morejo napredovati. Vidite, zato je želel presvetli vladar miru. Hotel je pa svoje narode tudi zadovoljiti s tem, da si ljudje po svojih zastopnikih, katere volijo in pošiljajo na Dunaj, sami napravljajo postave. Te potem cesar potrdi in ukaže izvrševati. Te pravice se imenujejo ustava. Vsled ustave, katero smo dobili l. 1867., imajo ljudje tudi pravico v nekaterih zadevah po svojih protnikih sami soditi svoje hudodelce.

Razstava na Dunaju l. 1873. je jasno pokazala, da mi Avstrijci nismo za drugimi narodi, pokazala je izdelke avstrijskih rok in uma. L. 1878. je bilo sklenjeno, da mora naša vojska pomiriti turški deželi Bosno in Ercegovino, kjer so tedaj kristijani neznansko trpeli. Med vsemi se je odlikoval najbolj naš kranjski polk baron Kuhn, št. 17., zato ga je pa tudi cesar pohvalil. General Filipovič je sporočil cesarju: „Bosna se klanja Vašemu Veličastvu!“

a) ponovitev.

Zakaj je cesar želel miru v državi? Kaj je podelil svojim narodom? Kakšne pravice imajo vsled tega? Kaj je pokazala razstava l. 1873.? Kaj so pokazali Kuhnovci v Bosni l. 1878.? Kako je sporočil Filipovič?

b) uporaba.

1879. l. praznoval je Franc Jožef I. srebrno poroko. Vsi narodi širne Avstrije so hiteli, kdo bode slovesniše praznoval pomenljivi ta dan. Kakor hvaležni otroci svojega očeta, tako ljubimo mi, Slovenci svojega cesarja; kakor otroci svojemu očetu, udani so mu tudi drugi narodi naše mogočne države. To se je pokazalo tudi o štiridesetletnici vlade Nj. Veličastva.

Ponovitev pod IV., III., II. in I. s pomočjo znamenj na tabli. Ponovitev mora biti popolna. Pripovedovati celotno po znamenjih.

V. Iskanje manj znanih besed.

VI. Čitanje berilnega sestavka.

VII. Ugljabljanje in razmotrivanje

1. Zgodaj začel je vladati Franc Jožef I. Ni se strašil ne skrbi ne težav. Tudi nam bodi to v vzgled. Trden sklep in močna volja vse premaga.

α „Na delo tedaj, ker resnobni so dnevi,
A delo in trud nam Bog blagoslovi*.”
Gregorčič.

β „Res je začetek težak, truda ne straši se,
Moč neizmerna je sklep*.”
Koseskl.

2. Kaj je pokazal naš vladar, ko je bil rešen smrti? Kdor bode spoznal mene pred ljudmi, spoznal bodem tudi jaz njega pred svojim nebeškim Očetom*. Tako uči Kristus.

3. Leta 1859. bil je cesar sam za svojimi vojaki na Laškem. Ali so pa obupali vojaki, ko je bilo sovražnika mnogo več? Držali so se krepko. Noben pameten človek v nesreči ne obupa. Le nevernik bi mogel kaj takega storiti.

α „Avstriji bo pomagal Bog,
Da se razžiri krog*.”
Vodnik.

β „Če nimaš sreče, o ne toži!
Tu sreče ni.
Drugjé, drugjé je sreča, o ne toži!
Tam gor živi!* Iz rokopisa.

4. Največo skrb za svojih podložnikov srečo prestati je imel cesar l. 1866., ko se nam je bilo boriti na treh straneh. Toda složnost za brambo domovine vseh avstrijskih narodov je premagala sovražnikov nakane.

α „Trdno dajmo se skleniti:
Sloga pravo moč rodi;
Vse nam bo lahko storiti,
Ako združimo moči*.”
Ces. pesem (Seidl).

β Vsakdo mora takšen biti!
Kdor ne bo, od tukaj hiiti:
Složni v vsem, jedini vsi
Bomo mi!
Iz rokopisa.

5. V vseh vojskah so še Slovenci delali čast avstrijski zastavi, tako tudi v Bosni. Tudi vi dečki zapomnite si to. Tudi vi, če bodete vojaki, ali pa doma, pomnite, da

α „Hrast se omaje in hrib,
Zvestoba Slovincu ne gane“.

Koseski.

β „Vselej zvesti državljani,
Bogu in cesarju vdani
In Slovenci pravi vsi
Bomo mi!“

iz rokopisa.

Te besede zapišite si globoko v srce!

Saj o vsaki cesarski slavnosti puhti k nebu iz več kot 40 milijonov src molitev:

„Bog ohrani nam cesarja,
Slavne Avstrije vladarja!“

(Izreke in odlomke pesmi učiti se je na pamet.)

VIII. Pripovedovanje v glavnih potezah.

(Pri ti vaji moremo že zbrisati glavne momente s table.)

IX. Dostavek.

Otroci! Dne 30. prosinca 1889. l. umrl je na veliko žalost širne naše države, na nepopisno žalost visokih roditeljev naš cesarjevič Rudolf. Kdo se še spominja, kako smo pri nas preživeli tužni dan pogreba? Ne tolažilne besede, ne veliko sočutje, katero so izražali vsi narodi o Rudolfovi smrti, vse to ni moglo utešiti srea zares junaškemu vladarju. „Bog mi bode pomagal, da prenesem silni ta udarec“, tolažil je sam sebe o britki zgubi jedinega sina Franc Jožef I. cesar avstrijski.

Tudi tukaj nam je presvetli cesar jasno pokazal, da žalostni iščimo tolažbe le v Bogu, Stvarniku svojem.

Ivo Trošt — Razdrto.

Cvetličje v šolskem vrtu.

(Konferenčno poročilo.)

(Konec.)

Kako sem se vadil jaz? Prvo leto kupil sem jedno visokodebelno vrtnico, da bi jo imel za cepiče, pa mi je prvo zimo srečno — poginila. Prihodnje leto vadil sem se na sedmih šipkovih podlogah, na katerih sem poskušal vse načine cepljenja, da so bile polne ran kot Job — uspeha pa nisem zapazil. Naslednje leto imel sem 18 podlog, od katerih se mi jih je 10 prijelo, a čez zimo sem ohranil jedno samo. Na to pa sem imel leto za letom večje število podlog, pa tudi večje število cvetočih vrtnic in še le sedaj, rekel bi, da sem si uspeha gotov.

Naj slede tu v kratkih vrstah najvažnejše izkušnje pa tudi pogrški, katerih se nam je najbolj ogibati.

V jeseni si priskrbimo šipkovih podlog in sicer od zelenega šipka, ki belo cvete. Ta vrsta se najraje prime, med tem ko se druge vrste,